

Троє в човні, якщо не рахувати собаки. Оповідання

КУПИТИ

Про книгу

«Троє в човні, якщо не рахувати собаки» англійського письменника Джерома Клапки Джерома (1859 - 1927) - своєрідний путівник по Темзі, написаний за спогадами про мандрівку, що відбулася в серпні 1889 року. Історичні описи набувають у ній особливої оригінальності та цікавості. Це кумедна історія про трьох друзів Джорджа, Гарріса, Джея і їхнього песика Монтморенсі, що супроводжується дотепними оповідками з життя героїв.

Джером Клапка Джером
**ТРОЄ
В ЧОВНІ,
ЯКЩО НЕ РАХУВАТИ
СОБАКИ**

Джером Клапка Джером
ТРОЄ
В ЧОВНІ,
ЯКЩО НЕ РАХУВАТИ
СОБАКИ

Джером Клапка Джером

Троє в човні, якщо не рахувати собаки. Оповідання / Джером Клапка Джером ; пер. з англ. Р. Доценка ; обкл. та іл. О. Кіналя. — Тернопіль : Видавництво Богдан, 2024. — 336 с.

ISBN 978-966-10-1604-9

© Доценка М., правонаступник перекладача, 2023

© Кіналь О., ілюстрації, 2023

© Видавництво Богдан, виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2023

«Троє в човні, якщо не рахувати собаки» англійського письменника Джерома Клапки Джерома (1859–1927) — своєрідний путівник по Темзі, написаний за спогадами про мандрівку, що відбулася в серпні 1889 року. Історичні описи набувають у ній особливої оригінальності та цікавості. Це кумедна історія про трьох друзів Джорджа, Гарріса, Джея і їхнього песика Монтморенсі, що супроводжується дотепними оповідками з життя героїв.

ПЕРЕДМОВА

Головна принада цієї книжки — не стільки в літературному стилі чи повноті й корисності інформації, що міститься в ній, скільки в її щирій правдивості. Її сторінки — це звіт про події, що відбувались насправді. Я тільки трішечки прикрасив їх і не прошу за це доплати. Джордж, Гарріс і Монтморенсі — не ідеальні витвори поетичної фантазії, а істоти цілком матеріальні, особливо Джордж, який важить близько ста сімдесяти фунтів. Мабуть, інші книжки перевершують цю глибиною думки і знанням людської природи; інші книжки можуть змагатися з нею оригінальністю й обсягом; але щодо безнадійної, невиліковної правдивості жоден із відомих досі творів не зрівняється з нею. І я відчуваю, що з усіх її принад саме ця зробить книжку неоціненною для вдумливого читача й додасть іще більшої ваги тій науці, яку з неї можна здобути.

Лондон, серпень 1889 року

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Троє недужих. Страждання Джорджа і Гарріса. Жертва ста семи жахливих недуг. Корисний рецепт. Ліки від хвороб печінки у дітей. Ми погоджуємось на тому, що перевтомились і потребуємо відпочинку. Тиждень на морських хвилях? Джордж пропонує подорож по Темзі. Монтморенсі висуває заперечення. Пропозицію прийняли більшістю трьох голосів проти одного.

Нас було четверо: Джордж, Вільям-Семюел-Гарріс, я і Монтморенсі. Ми сиділи в моїй кімнаті, курили та розмовляли про те, що нікуди не годимося — тобто, звісно, з погляду здоров'я. Усі ми почувалися кепсько, і це вже неабияк нас тривожило. Гарріс сказав, що в нього інколи якось дивно паморочиться в голові і він тоді сам не тямить, що робить. Джордж озвався, що й у нього теж буває таке запаморочення, коли він сам не тямить, що робить. Ну, а в мене було негаразд із печінкою. Я знав, що в мене розладнався цей орган, бо щойно прочитав рекламу патентованих пігулок від печінкових хвороб, де були описані різні симптоми, за якими можна визначити, що у вас хвора печінка. І всі ті симптоми я у себе знайшов.

Дивовижна річ: щоразу, коли прочитаю рекламу якихось патентованих ліків, то неодмінно доходжу висновку, що хворію на описану в тій рекламі недугу, і то в найтяжчій формі. Всі перелічені там симптоми якнайточніше збігаються з тим, що відчуваю я.

Пригадую, як якось я пішов до бібліотеки Британського музею, щоб прочитати, чим лікують одну легку хворобу, що саме причепилася до мене, — здається, сінну гарячку. Виписавши потрібну книжку, я перечитав там усе, про що хотів дізнатись; а потім машинально взявся

ледаче гортати сторінки та вивчати всілякі недуги. Забув уже, як називалась перша, що на неї наштовхнувся, — якась жахлива, згубна болячка, — але, ще не перебігши очима й половини «попередніх симптомів», я упевнився, що хворію на неї, і то тяжко.

Кілька хвилин я сидів, заціпенівши з жаху; а потім, уже з байдужістю відчаю, знову став гортати книжку. Натрапив на черевний тиф, перечитав його симптоми і відкрив, що я хворий і на черевний тиф також — певне, вже кілька місяців хворий, сам того не знаючи. Мені стало цікаво, які ж іще хвороби в мене є. Знайшов у книжці хворобу св. Віта і, як і сподівався, виявив, що нездужаю й на неї; тоді мене посправжньому зацікавив стан мого здоров'я, я вирішив з'ясувати його до кінця й кинувся читати про всі хвороби поспіль, за алфавітом. Прочитав про ангіну — виявив, що вона в мене тільки-но починається, а загострення настане за кілька днів. З полегкістю дізнався, що брайтова хвороба, тобто запалення нирок, у мене в легкій формі, з якою можна прожити багато років. Зате віспа у мене була з важкими ускладненнями, а на дифтерит я, вочевидь, слабував від самого народження. Я сумлінно простудіював усі двадцять шість літер алфавіту і з усіх недуг, описаних у книжці, не знайшов у себе тільки однієї — раку сажотрусів.

Спершу я навіть образився, бо відчув у цьому якусь зневагу. Чому мені не дісталось раку сажотрусів? За віщо така дискримінація? Але трохи перегодя в мені взяли гору скромніші почуття. Я подумав, що в мене є всі інші хвороби, відомі медицині, тож негарно бути таким жаднюгою. Обійдусь і без того раку сажотрусів. Сухоти, як видно, розвинулись у мене до найтяжчої стадії так, що я й не помітив; а ящур я, мабуть, підхопив десь іще підлітком. Після ящура в довіднику вже не було хвороб, тож я зробив висновок, що й у мене більше нічого немає.

Я довго сидів замислений. Я думав, який із мене цікавий об'єкт для медицини, якою знахідкою був би я для аудиторії медиків! Якби студенти мали мене, їм не довелося б вештатися по шпиталях. Бо я сам був цілою лікарнею. Досить студентові обійти мене довкола — й одержуй диплом.

Потім я подумав: а чи довго ще мені жити на світі? Вирішив обстежити себе. Помацав свій пульс. Відразу взагалі не зміг його

намацати, а тоді раптом він почав битись. Я вийняв годинник і став лічити. Налічив сто сорок сім ударів за хвилину. Спробував прослухати своє серце, але ніяк не міг його знайти. Воно перестало битися! Згодом я, певна річ, збагнув, що воно, далебі, весь час було на своєму місці й весь час билось, але пояснити, чому я його не знаходив, не можу. Я обмацав усього себе спереду — від того, що називаю талією, аж до шиї, — і з обох боків, і, скільки спромігся дістати, зі спини. Проте не намацав і не відчув нічого. Тоді спробував оглянути свій язик. Вистромив його якомога далі, заплющив одне око, а друге скосив униз, але зміг побачити лише кінчик язика. З вигляду того кінчика я тільки ще дужче впевнився, що у мене скарлатина.

Увійшов до тієї читальні здоровою, щасливою людиною, а вийшов звідти немічним інвалідом.

Я побіг до свого лікаря. Він мій давній приятель, і коли мені здається, ніби я занедужав, лічить мій пульс, оглядає язик і розмовляє зі мною про погоду — все, природно, задарма; тож я й вирішив, що тепер зможу йому гідно віддячити. «Адже ж лікареві найпотрібніша практика, — так сказав я собі. — І я віддам себе йому. На мені він матиме більше практики, ніж на тисячі звичайних, буденних пацієнтів із однією-двома хворобами». Відтак я подався просто до нього. Він мене прийняв і спитав:

— Ну, що в тебе там за болячка?

Я відповів:

— Любий мій, не хочу відбирати в тебе час, розповідаючи про свої болячки. Життя коротке, і ти можеш померти, перше ніж я скінчу. Краще я скажу тобі, якої болячки у мене немає. У мене нема раку сажотрусів. Як це так сталося, що я його не підхопив, пояснити не можу, але це факт, що у мене його немає. А всі інші хвороби у мене є.

І розповів йому, як я про те довідався.

Тоді він звелів мені роздягтись, обдивився всього, потримав за пульс, а тоді зовсім несподівано стусонув у груди — отака дурна витівка! — та ще й буцнув головою. Потім сів, написав рецепта, склав його вдвоє й віддав мені. Я сховав рецепт у кишеню і вийшов.

Навіть не розгортав рецепта. Зайшов у найближчу аптеку й подав його аптекарєві. Той прочитав — і повернув мені. Мовляв, таким він не торгує.

— Хіба ви не аптекар? — здивувався я.

— Аптекар, — відповів він. — От якби я тримав мебльовані кімнати зі столуванням, то зміг би вас обслужити. А як аптекар нічого не можу вдіяти.

Тоді я прочитав рецепт. У ньому було написано:

«Rp.	Біфштекс	1 фунт
------	----------	--------

	Пиво	1 пінта
--	------	---------

Приймати що 6 годин.

<i>Десятимильна прогулянка пішки</i>	<i>1</i>
--------------------------------------	----------

Щоранку.

<i>Ліжко</i>	<i>1</i>
--------------	----------

Щовечора рівно об 11 годині.

І не забивай собі голови тим, чого не тямиш».

Я послухався цих вказівок — і результат, бачте, непоганий, принаймні для мене: моє життя було врятоване, й я й досі живий!

Однак це все між іншим, а тепер, якщо вірити тій рекламці печінкових пігулок, у мене були незаперечні симптоми захворювання печінки, серед яких головний — «гостра нехіть до будь-якої праці».

Скільки я перетерпів через цей симптом, не розкажеш ніякими словами. Зі самого малечку я був через нього справжнім мучеником. А підлітком не мав й одного дня перепочинку від цієї недуги. Рівень медичної науки тоді ще був багато нижчим, ніж тепер, і всі мої страждання зазвичай приписували лінощам.

— Та ворущися, чортів ледацюго! — було, волали на мене. — Роби що-небудь, а то тільки дурно хліб їси!

Ніхто ж бо не знав, що це в мене хвороба. І пілюль ніяких мені не давали, самі лише запотиличники. І треба сказати правду — хоч воно й дивно, але ті запотиличники частенько допомагали від моєї хвороби,

принаймні на якийсь час. Пригадую, що тоді один запотиличник краще впливав на мою печінку й пробуджував у мені більше бажання зразу піти куди сказано і зробити що сказано, не гаючи ні хвилини, ніж тепер ціле пуделко медикаментів.

А втім, хіба рідко буває, що отакі прості старосвітські засоби виявляються дієвішими, ніж увесь отой аптечний непотріб.

Ми просиділи з пів години, описуючи один одному свої недуги. Я розповів Джорджеві та Вільямові-Гаррісу, як почуваюся, коли підіймаюся вранці, а Гарріс розповів нам, як він почувається, коли лягає спати; Джордж став на постилку перед коминком і влаштував нам цілу виставу, дуже наочно й виразно показавши, як він почувається вночі.

Джорджеві, бачте, тільки здається, ніби й він хворий; насправді ж він здоровісінький.

Потім у двері постукала пані Попетс і спитала, чи вже подавати нам вечерю. Ми сумно посміхнулись один одному та відповіли, що, либонь, спробуємо щось проковтнути. Гарріс сказав, що дрібка їжі в шлунку все ж інколи полегшує хворобу; тоді пані Попетс унесла тацю, ми підсіли до столу й трохи побавились біфштексом із цибулею та ревеневим пляцком.

Я, мабуть, був тоді в дуже тяжкому стані, бо запам'ятав, що за якихось пів години уже втратив будь-який інтерес до їжі — річ незвичайна для мене — і навіть не схотів сиру.

Виконавши цей обов'язок, ми знову наповнили келихи, закурили люльки й повели далі бесіду про своє здоров'я. Жоден з нас не знав напевне, що саме з ним діється; але щодо причини наша думка була однастайною: ми перевтомилися.

— Нам потрібен відпочинок, — заявив Гарріс.

— Відпочинок і цілковита зміна оточення, — додав Джордж. — Розумове перенапруження виснажило й ослабило наші організми. Нове оточення, де не буде постійної необхідності весь час думати, відновить рівновагу нервової системи.

Джордж має двоюрідного брата, що в протоколах поліції зазвичай пишеться студентом-медиком; а тому він, природно, любить висловлюватись як домашній лікар.

Я погодився з Джорджем і сказав, що треба знайти якусь глуху, забуту світом місцину, далеко від людського мурашника, і промріяти погожий тиждень чи два в її сонній тиші — такий собі напівзабутий закуток, схований феями від гамірного світу, щось ніби орлине гніздо, приліплене на скелі Часу так високо, що ревіння бурхливих хвиль дев'ятнадцятого сторіччя тільки ледь чутно долинає туди.

Гарріс відказав, що це марення. Він, мовляв, знає такі місця, як я маю на увазі; там лягають спати о восьмій годині, спортивної газети не дістанеш ні за які гроші, а по куриво треба ходити пішки за десять миль.

— Ні, — сказав він, — коли хочете відпочити й змінити оточення, нема кращого, ніж подорож морем.

Але я рішуче повстав проти морської мандрівки. Морем корисно поплавати місяців зо два, зо три, але тиждень — це нікуди не годиться.

Відпливаєш у понеділок, твердо переконаний, що на тебе чекає неабияка втіха. На прощання махаєш рукою друзям, які прийшли тебе проводити, закурюєш найдовшу свою люльку й походиш по покладі, так пишаючись, немовби ти капітан Кук, сер Френсіс Дрейк і Христофор Колумб¹ ув одній особі. У вівторок ти вже не радий, що поплив. У середу четвер і п'ятницю ти не радий білому світові. В суботу вже спроможний випити трохи бульйону й посидіти в шезлонгу на покладі, з кволою, сумірною усмішкою відповідаючи на запитання добросердих людей, як ти почуваєшся. У неділю ти починаєш ходити своїми ногами і їсти справжню їжу. А в понеділок, стоячи зі саквоюжм і парасолькою біля поруччя й ладнаючись зійти на берег, вважаєш, що подорож тобі вже подобається.

Пригадую, якось мій свояк надумав поправити здоров'я морським плаванням. Він узяв квиток із Лондона до Ліверпуля та назад, а коли прибув до Ліверпуля, єдиною його думкою було, як продати той зворотний квиток.

Мені потім розповідали, що він оббігав усе місто, пропонуючи квиток за півдарма, і врешті таки продав його за вісімнадцять пенсів якомусь молодикові з жовтяничним обличчям, що йому лікар недавно порадив морське повітря і фізичні вправи.

— Морське повітря? — вигукнув мій свояк, із щирою приязню втискуючи квиток у руку молодикові. — Матимете його стільки, що на

все життя вистачить. А фізичні вправи — та на кораблі ви сидючи навіплюєтесь більше, ніж якби на землі безперестану перекидалися через голову.

А сам він, тобто мій свояк, повернувся додому потягом. Сказав, що для його здоров'я добра й Північно-Західна залізниця.

Іще один мій знайомий теж був на тиждень вибрався в морську подорож понад узбережжям. Перед відплиттям до нього в каюту прийшов стюард і спитав, він платитиме за їжу щоразу окремо, чи заплатити наперед за весь час.

Стюард радив заплатити наперед — так, мовляв, вийде багато дешевше. Сказав, що за тиждень із нього візьмуть два фунти п'ять шилінгів. На сніданок у них подають рибу та смажене м'ясо. О першій годині обід із чотирьох страв. Вечеря о шостій — суп, риба, антре², печеня, птиця, салат, солодке, сир і десерт. І легенький м'ясний перекус о десятій.

Мій знайомий обрав це меню за два фунти й п'ять шилінгів (він любить попоїсти).

Обід подали, коли минали Шірнес. Мій знайомий чомусь не відчував такого апетиту, як сподівався, а тому з'їв тільки трохи вареного м'яса та полуниці з вершками. Удень він не раз згадував той обід, й інколи йому здавалося, що він уже кілька тижнів не їв нічого, крім вареного м'яса, а іноді — що він уже кілька років живе на самих полуницях із вершками.

Та й м'ясу і полуницям із вершками теж, вочевидь, було не солодко, бо вони просилися на волю.

О шостій прийшли й сказали, що вечеря готова. Це повідомлення мій знайомий сприйняв без великого захвату, проте подумав, що треба ж відробити частину тих двох фунтів і п'ятьох шилінгів, і, тримаючись за линви та інші речі, спустився до їдальні. Внизу його зустрів приємний аромат цибулі й гарячої шинки, змішаний із пахощами смаженої риби та зелені. Підійшов стюард, улесливо всміхаючись, і спитав:

— Чого вам принести, сер?

— Краще винесіть... мене звідси, — насилу відповів мій знайомий.

Його підхопили, хутенько винесли нагору й залишили біля завітряного облакву.

Наступні чотири дні він жив скромно та безгрішно, живлячись самими сухариками та содовою водою; однак у суботу, набравшись зухвальства, зважився випити слабенького чаю з грінками, а в понеділок уже поглинав курячий бульйон. У вівторок зійшов на берег і довго стояв на пристані, з жалем в очах споглядаючи вслід пароплавові.

— Бач, поплив, — нарікав він. — І моя їжа на ньому зосталась. На два фунти їжі! Заплатити заплатив, а з'їсти не з'їв...

Він запевняв, що надолужив би своє, якби йому ще хоч один день.

Ось чому я так рішуче виступив проти морської подорожі. Я пояснив, що боюся не за себе. Мені море ніколи не вадило. Але я боявся за Джорджа. Джордж відказав, що з ним було б усе гаразд, йому навіть подобається морське плавання, але нам із Гаррісом він не радить і думати про щось таке, бо певен, що ми обоє на морі слабуватимемо. А Гарріс заявив, що для нього завжди було таємницею, як це люди примудряються хворіти на морську хворобу, — він навіть гадає, що вони роблять це навмисне, аби похизуватись. Приятель, мовляв, і сам не раз хотів спробувати, але так і не зумів.

Потім він почав розповідати нам, як йому траплялося пливти через Ла-Манш у таку бурю, що пасажирів доводилось прив'язувати до койок, і на всьому пароплаві тільки двох — його та капітана — не брала морська хвороба. Інколи той другий був не капітан, а помічник, але, здебільшого, здоровими залишалися двоє: Гарріс і ще хто-небудь. А як не двоє, то сам Гарріс.

Цікава річ: нікого ніколи не бере морська хвороба... на суходолі. В морі бачиш скільки завгодно хворих на неї — повні пароплави, але на суходолі я ще не зустрічав людини, яка б знала, що це таке — морська хвороба. Де ховаються, зійшовши на берег, ті тисячі змучених нею пасажирів, що кишать на кожному кораблі, це для мене загадка.

Правда, якщо більшість людей такі, як той чоловік, що його я якось бачив на одному ярмутському пароплаві, то цю уявну загадку розгадати неважко. Пригадую, ми тільки-но відпливли від Саутендського молу, а він уже вистромлявся у відчинений ілюмінатор у дуже небезпечній позі. Я підійшов і спробував його порятувати. Поторсав за плече й сказав:

— Слухайте, відійдіть-но, а то за облавком опинитесь.

— Ох, я б і радий! — тільки й відповів той.

Довелось залишити його там.

За три тижні я побачив його в кав'ярні при одному батському готелі. Він розповідав про свої подорожі і з великим захватом базікав, як він любить море.

— Морська хвороба? — вигукнув він у відповідь на сповнене заздрості запитання якогось лагідного молодика. — Ну, що ж, зізнаюсь, яюсь мене трохи млоїло. Це було біля мису Горн. Другого дня вранці корабель розбився.

Я озвався:

— А це не вам нещодавно стало зле біля Саутендського молу й ви хотіли опинитися за облавком?

— Біля Саутендського молу? — спантеличено перепитав він.

— Атож. На ярмутському пароплаві, у п'ятницю три тижні тому.

— А... справді! — зрадів він. — Тепер пригадую. У мене тоді чомусь голова розболілась. Мабуть, від пікулів. Такий начебто пристойний пароплав був, а пікулі подали — просто гидота. Ви їх не куштували?

Що ж до мене, то я винайшов чудовий спосіб, як запобігати морській хворобі. Треба балансувати своїм тілом у такт із хитанням судна. Стати посередині покладу, і коли підіймається ніс пароплава — нахилитись уперед, аж поки ледь не торкнешся палуби власним носом; а коли підіймається корма — відхилитись назад. Тоді ви самі весь час стоятимете вертикально. Годину-дві воно допомагає дуже добре; але ж неможливо хитатись так уперед і назад цілий тиждень!

Джордж запропонував:

— Давайте попливемо вгору Темзою.

І пояснив, що тоді в нас буде досхочу і свіжого повітря, і руху, і спокою; постійна зміна краєвидів розвіюватиме думки (навіть ті, які знайдуться в Гаррісовій голові); а натомившись від веслування, ми ситно їстимемо й ще краще спатимемо.

Гарріс зауважив, що Джорджеві небезпечно робити щось таке, від чого він спатиме ще краще; й узагалі, йому незрозуміло, як це Джордж примудриться спати більше, ніж він спить зазвичай: прецінь у добі завжди — й узимку, і влітку — буває лише двадцять чотири години. Ну, а якщо він і справді зуміє спати довше, то чи не краще відразу померти та й не витратитись на харчі та помешкання.

А втім, додав Гарріс, йому самому Темза пасуватиме «на всі сто».

Я ніколи не тямив, що це за «сто» — сто пенсів чи сто шилінгів, сто дюймів чи сто футів, — але так кажуть усі; отже, мабуть, і достоту це якесь дуже годяще «сто». Мені Темза теж пасувала «на всі сто», і ми з Гаррісом обидва сказали, що Джорджеві набігла непогана думка; але сказали таким тоном, ніби дивувались, як це Джордж спромігся вигадати щось таке тямуще.

Єдиним, хто не зрадів Джорджевій пропозиції, був Монтморенсі. Правду кажучи, його ніколи не тягло на Темзу.

«Для вас, хлопці, воно, може, й добре, — міркував він. — Вам воно подобається. А мені... Ну, що мені там робити? Краєвиди мене не цікавлять, тютюну не курю. Як побачу на березі пацюка, ви ж однаково не спинитесь. А як засну, почнете якісь витівки в човні, і я можу вилетіти за облавок. Ні, якби ви мене спитали, я б сказав, що це дурне діло. Дурне-дурнісіньке».

Проте нас було троє проти одного, і пропозицію прийняли більшістю голосів.

¹ Кук, Джеймс (1728–1779) і Дрейк, Френсіс (1540–1596) — відомі англійські мореплавці. Колумб, Христофор (бл. 1451–1506) — славетний іспанський мореплавець, генуезець за походженням; 1492 року відкрив Америку.

² Страва, що подається перед печеню (фр.).

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Обговорення плану. Принади ночівлі «на природі» погожої ночі. Те саме — непогожої. Компромісна ухвала. Перше враження від Монтморенсі. Чи не занадто добрий він для нашого світу? Ці побоювання виявляються безпідставними. Нараду відклали.

Ми пошукали мапи й узялися складати план подорожі.

Вирішили, що відпливемо наступної суботи з Кінгстона. Ми з Гаррісом прибудемо туди вранці й удвох підженемо човен до Чертсі, а Джордж, який зможе вибратися з Сіті лише пополудні (він ходить до якогось банку спати з десятої до четвертої години щодня, окрім суботи, коли його будять і виганяють за двері о другій), приєднається до нас там.

Перше запитання було, де нам ночувати: «на природі» чи в заїздах?

Ми з Джорджем були за ночівлю на природі. Мовляв, у ній є щось таке первісне, вільне, патріархальне...

Золотий спомин про померле сонце, що повільно блідне в серцях холодних, сумних хмар. Пташки вже не співають, вони змовкли, мов зажурені діти, і лише жалібний лемент болотяної куріпки та різке скрипіння деркача порушують святобливу тишу над лоном вод, де ще ледве дихає, вмираючи, день.

З імлистого лісу понад берегами нечутно крадеться примарне військо Ночі, сірі тіні; під їхнім натиском відступають останні загони дня, і під нечутною, невидною ходою цього війська хвилюється осока та зітхають очерети. Володарка Ніч, сидячи на похмурому троні, огортає чорними кризами потемнілий світ і в тиші править ним зі свого чарівного палацу, освітленого блідими зорями.

А ми завели свій човник у тиху затоку і, напнувши намета, готуємо і споживаємо скромну вечерю. Тоді запалюємо довгі люльки — і вже злагоджено точиться весела неголосна розмова. А як ми вмовкаємо, річка, що хлюпоче в облавки човна, гомоном хвилюк оповідає дивні правічні казки, сповнені таємниць, і тихо наспівує давню колискову пісню, що лунає вже багато тисяч літ — і лунатиме ще багато тисяч, аж поки її голос стане старечим і хрипким. І нам, які так давно навчились любити її мінливе лице й так часто горнулись до її м'якого лона, здається, ніби розуміємо її, хоча й не змогли б переповісти словами цю повість, що чарує наш слух.

Сидимо над річкою, а місяць, що теж її любить, схиляється й припадає до неї братнім цілунком, і ніжно обіймає срібними руками. А ми все витріщаємось, як тече вона, все співаючи, все щось шепочучи, до свого володаря — моря, і нарешті наші голоси завмирають у тиші, люльки гаснуть, а нас, пересічних, нічим не примітних хлопців, якось дивно переповнюють думи, сумні та приємні, і гомоніти нам уже не хочеться. Потім, засміявшись, підводимось, вибиваємо попіл із люлюк, кажемо один одному «на добраніч» і засинаємо під великими мовчазними зорями, вколісані плюскотом води та шелестом дерев, і сниться нам, ніби наша земля знову молода, молода і прекрасна, як була тоді, коли сторіччя прикрощів і турбот іще не вкрили зморшками її прекрасного обличчя, а гріхи та шаленства дітей іще не зістарили її велелюбного серця, прекрасна, як була в ті прадавні дні, коли вона, молода мати, колисала нас, її дітей, на своїх широких грудях, — коли хитрощі розмальованої цивілізації ще не виманили нас із її ласкавих рук, а отруйні насмішки штучності не змусили нас соромитись того простого життя, яким ми жили при ній, і тієї простої та величної оселі, де багато тисячоліть тому народилося людство.

— Ну, а як дощ піде? — поцікавився Гарріс.

Цього Гарріса нічим не розворушиш. В ньому немає жодної поезії, ніякої туги за недосяжним. З ним ніколи не буває так, щоб він «ридав, сам не знаючи від чого». Якщо Гаррісові очі налилися слізьми, це означає, що він їв сиру цибулю або ж занадто щедро намазав шницля гірчицею.

Спробуйте привести Гарріса вночі на морський берег і сказати йому: «Слухай! Невже не чуєш? Це, либонь, русалки співають у глибинах

або ж сумні духи тужать над білими тілами потопельників, заплутаних у водоростях!».

Він візьме вас під руку й відкаже: «Я знаю, що це таке. В тебе гарячка, ти, мабуть, застудився. Ходімо зі мною. Я тут за рогом знаю одне місце, там можна перехилити чарочку такого шотландського віскі, якого ти ще зроду не пив. І все вмить мов рукою зніме».

Гарріс за кожним рогом знає таке місце, де можна хильнути чогось дуже доброго. Гадаю, що якби зустріти Гарріса в раю (це, звісно, тільки припущення), він привітав би вас такими словами:

— А, й ти вже тут, друже? Дуже радий. Ходімо, я тут за рогом знайшов одне гарненьке місце, де можна випити справжнього першосортного нектару.

Одначе в цьому випадку, коли йшлося про ночівлю на природі, його практичне зауваження було дуже вчасним і доречним. Ночувати надворі в дощ справді не вельми приємно.

Вечір. Ви змогли до рубця, у човні добрих два дюйми води, і всі ваші речі вогкі. Ви нагледіли на березі місцину, де трохи менше калюж, причалюєте там, витягаєте на берег намет і вдвох із товаришем беретесь його напинати.

Намет мокрий, важкий, хляпає на вітрі, падає на вас, обмотується навкруг голови, доводить вас до шалу. Дощ ллє безперестану. Напнути намета і в гарну погоду нелегко, а в дощ — це робота для Геркулеса. Вам усе здається, що ваш товариш вам не допомагає, а лише клеїть дурня. Тільки-но ви закріпите як слід свій бік, він зі свого боку смикне — і вся ваша робота даремна.

— Слухай-но, що ти там робиш? — гукаєте ви.

— А ти що робиш? — відрубує він. — Попусти-но!

— Не тягни! Ти все мені зіпсував, йолопе! — лементуєте ви.

— Нічого я не зіпсував! — гиркає він у відповідь. — Попусти свій бік, чуєш?

— А я тобі кажу, що ти все переплутав! — горлаєте ви, ладні вже кинутись на нього з п'ястуками, і, щосили шарпнувши за мотузки, виринаєте всі кілочки з його боку.

— Чортів ідіот! — бурмоче він сам до себе, тоді раптом шарпає теж — і висмикує зі землі вже ваші кілочки.

Ви кидаєте довбешку, якою їх забивали, і в обхід намету рушаєте до нього — сказати йому в вічі, що про все це діло думаєте. А він у ту саму хвилину й з тією ж метою рушає до вас, тільки другим боком. Так ви й ходите, лаючись, один за одним довкола намету, аж поки він падає на землю безформною купою; ви спиняєтесь і якусь мить дивитесь один на одного через ту купу, а тоді обурено вигукуєте в один голос:

— От бач! А я що казав?

Тим часом ваш третій товариш, який черпав із човна воду, налив собі в рукав і останні десять хвилин безперестану лаявся собі під ніс, запитує вас, у якого дідька ви там бавитесь і чого цей проклятущий намет і досі не напнутий.

Нарешті ви сяк-так його напинаєте й заходжуєтесь переносити речі з човна. Розпалити багаття — шкода й пробувати, тому ви запалюєте спиртівку й тиснетесь біля неї.

Головна складова частина вашої вечері — дощова вода. У хлібі її дві третини, м'ясний пиріг теж щедро нею приправлений; і повидло, і масло, і сіль, і кава — все змішалось з нею, перетворившись у якусь юшку.

Після вечері виявляється, що тютюн вологий і закурити не можна. На щастя, у вас є пляшка тієї рідини, що веселить і хмелить, коли випити її в належній кількості, і вона пробуджує у вас інтерес до життя, достатній для того, щоб ви захотіли влягтися спати.

А серед ночі вам сниться, що на вас несподівано сів слон і що вибух вулкана скинув вас на морське дно разом із тим слоном, який спокійнісінько спить на ваших грудях. Ви прокидаєтесь й переконуєтесь, що достоту сталося щось жахливе. Перше ваше враження — що настав кінець світу; потім приходить думка, що цього не може бути і що це, либонь, напад грабіжників і убивць або пожежа. Цю думку ви висловлюєте традиційним способом, тобто верещите: «Пробі!», але рятувати ніхто не поспішає; ви тільки відчуваєте, що вас щось душить і стусають тисячі ніг.

Здається, ви не самі потрапили в таку халепу. Ви чуєте ще чийсь здушений зойк звідкілясь знизу, з-під вашої постелі. Наважившись принаймні дорого продати своє життя, ви несамовито пручаєтесь, штурхаєте руками й ногами на всі боки і дико репетуєте. Нарешті щось вас відпускає, і ваша голова опиняється на вільному повітрі. За крок

від себе ви невиразно бачите якогось напіводягненого бандюгу, готового вас замордувати, і вже готуетесь зчепитись із ним не на життя, а на смерть, коли раптом здогадується, що це Джим.

— А, це ти?.. — озивається він, тієї самої миті впізнавши вас.

— Я, — відповідаєте ви, протираючи очі. — А що сталося?

— Та, мабуть, бісів намет вітром повалило, — відказує він. — А де ж Білл?

Ви обидва починаєте гукати: «Білле! Білле!» — і чуєте, що земля під вами ходить ходором, а той самий здушений голос, що ви вже чули, відповідає вам із-під звалища:

— Встань з моєї голови, лобуряко!

Нарешті Білл виборсується на волю — брудний, потоптаний і в якомусь недоречно войовничому настрої. Далєбі, він гадає, що ви підлаштували все це навмисне.

Вранці ви всі троє не можете балакати, бо вночі прикро застудилися. До того ж на вас напала незвичайна дратливість, і під час сніданку ви раз по раз лаєте один одного хрипким шепотом.

Тому ми вирішили, що спатимемо в наметі погожими ночами, а коли йтиме дощ чи просто коли нам набридне намет, ночуватимемо в готелях, заїздах чи корчмах, як усі порядні люди.

Монтморенсі сприйняв такий компроміс дуже задоволено. Його не вабить романтичне відлюддя. Йому давайте щось гамірливе; а якщо розвага трішечки вульгарна, тим веселіш буде. Як подивитись на нього, може здатися, що це янгол, із якихось незбагнених для людей причин посланий із неба на землю в подібні маленького фокстер'єра. Його очі мають такий вираз, ніби промовляють: «Ох, який же зіпсутий цей світ і як би я хотів зробити його кращим, чистішим!», і не раз я бачив, як цей вираз викликав сльози на очах у побожних літніх дам і панів.

Коли Монтморенсі перейшов на моє утримання, я й не думав, що зможу довго тішитись його товариством. Бувало, він сидить на своїй постилці, звівши на мене очі, а я сиджу в кріслі, дивлюсь на нього й думаю: «Ні, цей песик довго не проживе. З неба спуститься осяйна колісниця й забере його — ось що з ним буде».

Та коли я заплатив за десяте курча, що він задушив; і коли всточотирнадцяте за в'язи витяг його, розлюченого, як бісеня, зі

собачої бійки; і коли якась розгнівана жінка принесла мені на огляд загризеного кота й назвала мене душогубом; і коли один чолов'яга з нашої вулиці подав на мене до суду за те, що тримаю злого пса, через якого він одного зимового вечора дві години просидів у власній повіточці, боячись носа поткнути надвір; і коли я дізнався, що наш садівник без мого відома виграв на ньому тридцять шилінгів, закладаючись, чий фокстер'єр за годину загризе більше пацюків, — тоді я став уважати, що йому, можливо, все ж дозволять пожити на грішній землі трохи довше.

Тинятись біля якоїсь стайні, зібрати зграю найбільших шибайголів собачої породи, які тільки знайдуться в місті, й повести їх найбруднішими завулками на бій із іншими собачими шибайголовами — ось що Монтморенсі вважає справжнім життям. Тому, як я вже зазначав, він із превеликою радістю сприйняв пропозицію ночувати в готелях, заїздах і корчмах.

Коли ми таким чином знайшли прийнятне для всіх чотирьох розв'язання проблеми ночівлі, нам залишилося тільки вирішити, що брати в дорогу. Про це ми й почали теревенити, коли Гарріс раптом сказав, що з нього вже досить дебатів на сьогоднішній вечір, і запропонував сходити перехилити по одній — він, мовляв, знайшов тут неподалік за рогом, через майдан, таке місце, де є справді путяще ірландське віскі.

Джордж відказав, що і йому хочеться чогось сьорбнути (я не пам'ятаю такого випадку, щоб йому цього не хотілось). Та і я теж відчував, що крапелька підігрітого віскі зі скибочкою лимона буде корисною для моєї печінки; тож, за спільною згодою, обговорення планів відклали на завтрашній вечір, й учасники зборів, понадягавши капелюхи, вибралися надвір.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Усе вирішено. Метода роботи Гарріса. Як літній сімейний чоловік вішає картину. Джордж висловлює розумне зауваження. Принади ранкового купання. Запаси на той випадок, якщо ми перекинемось.

Отже, наступного вечора ми зібралися знову, щоб обміркувати все до кінця. Гарріс сказав:

— Ну, насамперед треба вирішити, що нам брати в дорогу. ДжЗ, ти візьми аркуш паперу, нотуватимеш, а ти, Джордже, принеси преїскурант продуктової крамниці, а мені хто-небудь дайте олівця, і я складу вам перелік.

Це типова Гаррісова манера: він завжди готовий узяти будь-який тягар на свої плечі, а потім перекласти на чужі.

Цим він завжди нагадує мені мого покійного дядька Поджера. Ви ніколи не бачили такої метушні в оселі, яка бувала тоді, коли дядечко Поджер брався зробити якусь справу. От, скажімо, принесли від столяра вставлену в раму картину й поклали у їдальні; треба її десь повісити. Тітуса Поджер питає в дядька, що робити з картиною, і дядько відповідає:

— Залиште це діло на мене. Ніхто про неї не думайте і не турбуйтеся. Я сам усе зроблю.

Тоді скидає піджак і береться до діла. Насамперед посилає покоївку купити на пів шилінга цвяхів, тоді котрогось із хлопців навздогін за нею — сказати, яких завбільшки; і так, почавши з цього, помалу влаштує і запряже в роботу всіх в обійсті.

— Принеси-но молоток, Віллі! — гукає він. — А ти, Томе, лінійку. І ще мені треба драбинки, ослінчик теж принесіть! Ти, Джиме, збігай до пана Ґоглза й скажи йому: «Тато кланяється й питає, чи вже полегшало вам із ногою. І чи не позичите йому ватерпас?». Ти, Маріє, не заходь нікуди, бо ж треба буде, щоб хтось мені світло подержав. А як вернеться те дівчисько, нехай сходить іще раз, купить шворки, на чому вішати. Томе! Де ж Том? Томе, ходи сюди, ти будеш потрібен. Подаси мені картину.

Потім дядько підіймає картину і впускає її. Картина випадає з рами, дядько намагається врятувати скло, розрізує собі руку й кидається по кімнаті, шукаючи хустинку. Знайти її він ніяк не може, бо носовичок лежить у кишені піджака, який він допіру скинув, а де поклав — не пам'ятає, і всій родині доводиться покинути пошуки інструментів для нього й шукати піджак, а дядько метушиться по кімнаті й заважає всім:

— Невже ніхто в усьому домі не знає, де мій піджак? Зроду ще не бачив такої безголової компанії, слово честі, не бачив. Шестеро вас — і не можете знайти піджак, хоч я його всього п'ять хвилин тому скинув! Таких, як ви, мабуть...

Тоді підхоплюється і, побачивши, що сам сидів на своєму піджаку, вигукує:

— Годі, не шукайте! Вже сам знайшов. Либонь, краще кота попросити, ніж вас, коли треба щось шукати!

Потім із пів години перев'язують йому палець, добувають нове скло, і коли нарешті вже принесли всі інструменти, драбинку, ослінчик і свічку, дядько починає другу спробу, а вся родина, з покоївкою і поденною служницею включно, півколом стоїть позаду, наготувавшись йому допомагати. Двоє тримають ослінчик, третє підсаджує дядька на нього і притримує, щоб не впав, четверте подає йому цвях, п'яте молоток, а він бере цвях і відразу ж упускає.

— Ну ось, маєш! — промовляє ображеним тоном. — Тепер цвях упав.

І всім нам доводиться рачкувати навколішки, шукаючи той цвях, а дядько стоїть на ослінчику та бурчить, і в'їдливо питає: що йому, весь вечір там простояти, чи як?

Нарешті цвях знайшли, але виявляється, що тим часом зник молоток.

— Де молоток? Де я подів молоток? Господи милосердний! Стоїте сім душ, пороззявлявши пельки, і не знаєте, де я поклав молоток!

Ми знаходимо йому молоток — та він уже згубив позначку, яку зробив на стіні там, де треба забити цвях, і кожне з нас тепер мусить вилазити до нього на ослінчик та придивлятися до стіни, шукаючи тієї позначки. І кожне знаходить її в іншому місці. А дядько називає нас одного за одним телепнями і наказує злазити геть.

Тоді знову бере лінійку і ще раз усе перемірює. Одержує тридцять один і три восьмих дюйма від кутка, і цю відстань треба поділити на два. Він пробує зробити це подумки й зовсім навісніє.

Ми теж пробуємо поділити це число в думці, і результат виходить у всіх різний. Ми глузуємо одне з одного і в суперечці забуваємо, яке ж число треба поділити. Дядькові Поджеру доводиться міряти ще раз.

Тепер він міряє шворкою, і в критичну мить, коли старий бевзь перехилився через ослінчик під кутом сорок п'ять градусів, намагаючись дотягтися рукою до пункту на три дюйми далі, ніж він міг дістати, шворка сприсяє, і він гепається на піаніно. Від раптового удару головою й тулубом відразу по всіх клавішах виходить просто-таки надзвичайний музичний ефект.

А тітуса Марія каже, що вона не дозволить, аби діти стояли тут і слухали такі слова.

Нарешті дядько таки знаходить потрібне місце, лівою рукою приставляє до нього гострий кінець цвяха, а в праву бере молоток. Першим ударом влучає собі по великому пальцю і, дико верескнувши, впускає молоток комусь на ногу.

Тітуса Марія лагідно просить дядька, щоб він, коли йому знов заманеться забити цвях у стіну, попередив її завчасно: вона тоді хутенько збереться, поїде на тиждень до матері й перечекає там.

— Ет! Ви, жінки, завжди робите драми казна з чого, — бадьоро відповідає дядько. — А мені от подобається інколи зробити отаку невеличку роботу.

Потім пробує ще раз і за другим ударом заганняє в стіну весь цвях і пів молотка, а його самого кидає на стіну з такою силою, що він ледь не розквашує собі носа.

Потім нам доводиться знову розшукувати лінійку і шворку, і пробивається ще одна дірка. Десь так опівночі картину нарешті

повішено — дуже косо і ненадійно, а стіна на кілька ярдів довкола має такий вигляд, ніби її скородили граблями. Всі ми на смерть зморені й нещасні, крім самого дядька.

— Ну, ось, — каже він, важко ступаючи з ослінчика просто на мозолі служниці, й з відвертою гордістю оглядає те, що накоїв. — А хтось інший наймав би майстра задля такої дрібнички!

Я певен, що й Гарріс буде точнісінько такий, коли виросте великий. Так я йому й сказав. І додав, що не згоден, щоб він брав на себе стільки мороки.

— Ні, краще ти знайди папір, олівець і прейскурант, а Джордж нехай пише, а всю решту я зроблю сам, — запропонував я.

Перший список, який ми склали, довелось відкинути. Було очевидно, що у верхів'я Темзи не пройде човен, достатньо великий, аби вмістити всі речі, які ми вважали необхідними для подорожі. Ми порвали перелік і вилупилися один на одного.

Джордж сказав:

— Ви знаєте, ми пішли хибним шляхом. Треба думати не про те, чим ми можемо обійтись, а про те, без чого не можемо.

Джордж інколи може сказати вельми розумну річ. Аж диво бере. Помімо, в цих його словах є глибока істина, справедлива не тільки для оцієї прогулянки Темзою, а й узагалі для нашої подорожі по ріці життя. Як багато людей у тій мандрівці, ризикуючи потопити свій човен, перевантажують його всілякими безглуздими речами, які здаються їм необхідними для приємного і вигідного плавання, а насправді є тільки непотрібним мотлохом!

Як вони завалюють утле суденце аж понад щогли гарним убранням, великими будинками, зайвими служниками, безліччю шикарних друзів, які не дбають про них ні на пенс і про яких самі вони не дбають і на пів пенса; дорогими розвагами, що нікого не тішать, умовностями та церемоніями, претензіями та пихою, і — о, це найтяжчий, найбезглуздіший мотлох з усього! — страхом перед тим, що подумає сусід; і набридлими розкошами, і нудними втіхами, — всім цим порожнім гамором, що, неначе залізний вінець, який у давнину надягали на злочинців, лише кривавить і гнітить зболілу голову!

Все це мотлох, повірте, нікчемний мотлох! Викиньте його за облавок. Через нього ваш човен іде так важко, що ви, гребучи, знемагаєте; через

цей мотлох він такий неповороткий і хисткий, що ви не маєте й хвилини, вільної від тривог і турбот, і миті перепочинку, мрійного безділля, — не маєте коли помилуватись і на блискітки, що ними сонце хвилі посипає, і на жмури, що від вітру пробігають по гладіні, і на верби, що у воду задивилися на себе, й на ліси в зелених шатах чи у золоті осіннім, на латаття жовте й біле, на очерет із осокою, і на квітку зозулинця, й на невинні оченята голубих незабудок.

Викинь увесь мотлох за облавок, друже! Нехай човен твого життя буде легким, нехай він несе лише те, що тобі достоту потрібне: затишний дім, прості втіхи, двоє-троє друзів, ті, кого ти любиш і хто любить тебе, кіт, собака, люлька чи дві, скільки треба їжі й одержі, а напоїв трохи більше, ніж треба, бо спрага — небезпечна річ.

Тоді легше буде гребти і човен не так норовитиме перекинутись, а якщо й перекинеться коли, — невелике лихо, бо простий, добротний товар не боїться води. Тоді ти матимеш час і працювати, й думати. Вдосталь часу, щоб упиватися сонцем життя, і щоб слухати, як вітер Господній грає на еолових арфах наших сердець, і щоб...

Ох, даруйте. Я захопився та забув...

Отже, ми доручили список Джорджеві, і він узявся його складати.

— Намету не братимемо, — запропонував він. — Візьмемо човен із тентом. Так буде й простіше, і зручніше.

Думка здалась нам непоганою, і ми погодились. Не знаю, чи траплялось вам бачити таку річ. Над човном установлюють залізні дуги від облавку до облавку, на них накидають великий брезент і скріплюють його краї з бортами, кругом, від носа до корми. Човен перетворюється в маленький будиночок, надзвичайно затишний, хоч і тіснуватий; але все має свої вади, як казав один чоловік, коли вмерла його теща і від нього зажадали грошей на похорон.

Потім Джордж сказав, що в такому разі треба взяти по пледу для кожного, ліхтар, мила, щітку для волосся й гребінець (на всіх трьох), по зубній щітці на кожного, велику миску, зубний порошок, усе приладдя для гоління (схоже на текст із підручника французької мови, чи не так?) і зо два великих купальних рушники. Я давно помітив, що люди, збираючись кудись до води, завжди ретельно запасаются всім потрібним для купання, але, приїхавши на місце, купуються напрочуд мало.

Так буває і тоді, коли ми ідемо до моря. Обмірковуючи таку подорож у Лондоні, я завжди вирішую, що вставатиму рано й щодня до сніданку ходитиму купатись, і святобливо кладу у валізу купальні труси й рушник. Спіднє я завжди купую червоне. Я подобаюсь сам собі в червоних майтелесах. Вони мені дуже личать. Але, приїхавши на море, чомусь не відчуваю такого бажання купатися щоранку, як відчував у місті.

Навпаки, мені хочеться лежати в ліжку якомога довше, а потім зійти вниз і поснідати. Раз чи двічі сумління перемагає, я підхоплююсь о шостій годині, беру труси та рушник і, напіводягнений, пригнічено плентаюсь до моря. Купання мене зовсім не тішить. Наче навмисне хтось приберіг на цей ранок, спеціально для мене, надзвичайно різкий східний вітер, і повибирав усі гострі камінці та посипав ними мою дорогу, і, позагострювавши велике каміння, ледь прикрив піском, щоб не було видно, й узяв море та відніс його милі на дві далі, тож я мушу, зіщулившись і тремтячи, довго-довго чвалати до нього по кісточки у воді. А коли нарешті дійду до моря, воно виявляється схвильованим і сердитим.

Перша велика хвиля, накопившись, підхоплює мене й садовить із усього розмаху на каменюку, навмисне покладену там. Не встигаю я вигукнути «Ох!» і збагнути, що сталося, як хвиля вертається й тягне мене зі собою в чисте море. Я починаю шалено рватися до берега, думаю, що вже не побачу своїх рідних і друзів, і шкодую, що в дитинстві так знущався з меншої сестри. Саме коли я вже прощаюся з білим світом, хвиля втікає і залишає мене розпростертого, мов медуза, на піску. Я підводжусь, озираюся й бачу, що там, де я так відчайдушно боровся за своє життя, всього по коліна води. Дибав назад, одягаюсь і йду додому, де мушу вдавати, ніби купання було для мене бозна-якою насолодою.

Ось і тепер ми всі міркували так, ніби наміряємось щоранку подовгу плавати. Джордж розписував, як приємно прокинутись у човні свіжим ранком і поринути в чисту, прозору воду. Гарріс сказав, що ніщо так не збуджує апетиту, як купання перед сніданком. Принаймні йому таке купання завжди додавало апетиту. Джордж тоді зауважив, що як Гарріс після купання їстиме ще більше, ніж зазвичай, то він, Джордж тобто, взагалі не згоден, щоб Гарріс купався. Мовляв, і так це вельми важка

робота везти човном проти течії стільки харчів, скільки потрібно Гаррісу.

Тоді я став доводити Джорджеві, що набагато приємніше мати Гарріса в човні чистого й свіжого, навіть якщо задля цього треба везти зайвих кількасот фунтів провізії. Глипнувши на справу з цієї точки зору, Джордж зняв своє заперечення проти Гаррісового купання.

Врешті-решт ми вирішили взяти три купальні рушники, щоб не чекати один одного.

Щодо одяжі Джордж сказав, що достатньо буде взяти по два фланелевих костюми, бо ми можемо самі прати їх у річці, коли забрудняться. Ми його спитали, чи він коли пробував прати фланелевий костюм у річці, товариш відповів:

— Та ні, сам не пробував... але знаю людей, які пробували, і вони казали, що це доволі легке діло.

І ми з Гаррісом, як наївні діти, повірили, ніби він знає, що каже, і ніби троє порядних молодиків, які ще не здобули ні високого суспільного становища і впливу, ні досвіду в пранні, справді зуміють за допомогою бруска мила чисто випрати в річці Темзі свої сорочки та штани.

Згодом, коли було вже запізно, ми пересвідчилися, що Джордж — жалюгідний брехун і що він, вочевидь, нічогісінько не тямив у пранні. Якби ви побачили нашу одягу опісля... але, як люблять висловлюватись автори дешевих детективних романів, ми забігаємо наперед.

Джордж наполіг, щоб ми взяли по переміні білизни і чим більше шкарпеток на той випадок, коли човен перекинеться і доведеться переодягатись; а також чим більше хустинок, аби було чим усе витирати, і міцні шкіряні черевики на додачу до гумових веслярських — знов же на той випадок, якщо перекинемось.

³ Початкові літери імені автора (Джером).

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Продовольче питання. Чим поганий гас у човні. Чим добрий сир як супутник у дорозі. Заміжня жінка кидає свій дім. Подальші заходи на той випадок, якщо перекинемось. Я спаковуюсь.

Підступність зубних щіток. Джордж і Гарріс беруться пакуватись. Жахлива поведінка Монтморенсі. Ми лягаємо спати.

Відтак ми взялися обговорювати продовольче питання. Джордж сказав:

— Почнімо зі сніданку. — (Джордж завжди такий практичний). — Для сніданку нам знадобиться пательня...

Гарріс зауважив, що пательня — їжа не надто поживна, але ми гримнули на нього, щоб не клеїв дурня, і Джордж повів далі:

— ...Пательня, чайничок для заварки, великий чайник і спиртівка. Тільки не примус, — додав він із багатозначною міною, і ми з Гаррісом погодились.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ